

8. Pattern of Global Terrorism. // Insurance Information Institute. – USA: US Department of State, 2004.
9. The Role of Governments in the Insurance Industry // Royal Institute for Internal Affairs. – London, 2002.
10. Базилевич В. Д. Страховий ринок України та особливості його функціонування: дис. Доктора екон. наук 08.01.01 / В. Д. Базилевич. – К., 1998.
11. Осадець С. С. Страхування. Підручн / С. С. Осадець. – К. : КНЕУ, 1998. – 52 с.
12. Сухов В. А. Государственное регулирование финансовой устойчивости страховщиков / В. А. Сухов. – М. : АНКИЛ, 1995. – 74 с.
13. Пфайффер К. Введение в перестрахование / К. Пфайффер. – М. : АНКИЛ, 2000. – 155 с.
14. Kiln R. Reinsurance in Practice / R. Kiln. – London: Witherby & Co, 1991. – 420 p.
15. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 9 місяців 2007 року // Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. – К., 2008. – 10 с.
16. Massey R. Insurance Company Failure / R. Massey. – New-York, 2000. – P. 28.
17. Гришин Г. Что за комиссия, создатель... / Г. Гришин. – К. : «Финансовые услуги», 2003. – 75 с.
18. Reinsurance – a systemic risk? // Swiss Re. Sigma. – 2003. – № 5. – P. 4.
19. Огляд законодавства інших країн стосовно нагляду за перестраховою діяльністю // Інтернет сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг: www.dfp.gov.ua, 2005. – С. 10.
20. Лубенська О. Види перестрахового нагляду, які використовуються на території ЄС та в інших країнах. / О. Лубенська // Страхова справа. – 2003. – № 1. – С. 8.
21. Досмукаметов К. Государственное регулирование страховой и перестраховочной деятельности в Республике Казахстан. / К. Досмукаметов // Страхова справа. – 2004. – № 2. – С. 21.
22. Nigel A. Locking Shields / A. Nigel // Global Reinsurance. – 2004. – September. – P. 32.

D. S. Maruzhenko

SYSTEM RISK AND INTERNATIONAL MARKET OF INSURANCE SERVICES

There is a problem of influence of world insurance market on world financial system through so-called systemic risk considered in the article.

УДК 65.29

Мелих О. В.

ВІДМІННІСТЬ КОНТРОЛІНГУ ВІД ІНШИХ ПІДСИСТЕМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті розглянуто питання розмежування понять контролю і управлінського обліку та підсистеми прийняття управлінських рішень – контролінгу. Проаналізовано головні компоненти кожного з цих видів фінансово-економічної діяльності на підприємстві. На основі відповідного аналізу доведена різниця визначень, елементів та завдань цих підсистем.

В умовах Євроінтеграції та виходу вітчизняних підприємств на міжнародний ринок в управлінні підприємством все частіше застосовують таку підсистему прийняття управлінських рішень, як контролінг. У світовій, зокрема континентальній практиці, контролінг на підприємствах використовують вже більше 50 років. В Україні це поняття прийшло недавно, а тому виникають проблеми з його правильною інтерпретацією, розумінням завдань та елементів. Більше того, тісний зв'язок цієї підсистеми з іншими видами фінансово-економічної діяльності

компанії спричинює конфуз при визначенні суті контролінгу.

Виділяючи підсистеми прийняття управлінських рішень на підприємстві, часто можна побачити ототожнення поняття контролінгу з внутрішнім аудитом, внутрішнім контролем та управлінським обліком. Такі збіги частково можна пояснити недосконалим перекладом терміну з англо- та німецькомовних джерел, або ж тому, що усі ці види економічно-фінансової діяльності на підприємстві мають спільні риси щодо аналізу даних, контролю за основними показниками

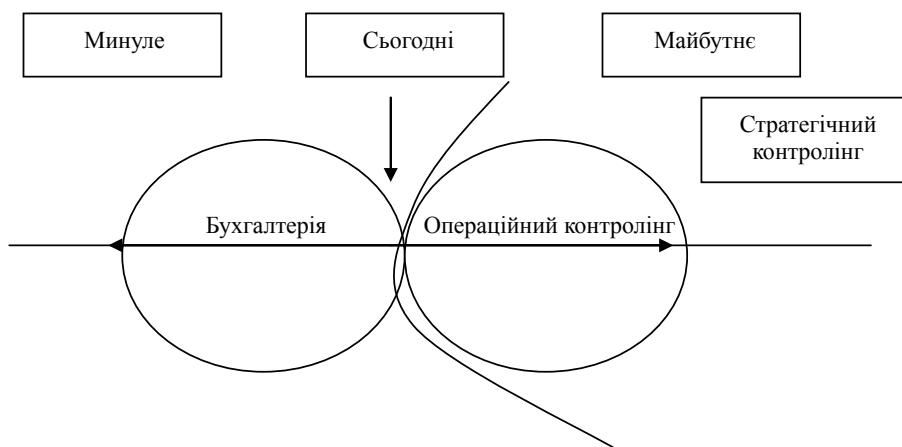

Рис. 1. Часова орієнтація контролінгу [9]

діяльності тощо. Незважаючи на те, що суттєвою відмінністю контролінгу від усіх інших видів фінансово-економічної діяльності на підприємстві є орієнтація останнього лише на майбутнє (показники минулих періодів тут відіграють важливу роль лише тоді, коли вони мають прямий вплив на майбутнє – рис. 1), колізії при розмежуванні понять контролінгу, внутрішнього аудиту, внутрішнього контролю та управлінського обліку все ж таки існують.

Саме тому, виходячи з твердження щодо отождоженень наведених понять, вважаємо за доцільне детально розкрити суть кожного з цих видів фінансово-економічної діяльності на підприємстві.

Контролінг та внутрішній контроль. Найбільше колізій виникає при розмежуванні понять внутрішнього контролю та контролінгу. В спеціальній літературі під поняттям контролінг розуміють функціональний інструмент, який охоплює методи планування, управління процесами і контролем, необхідний для прийняття управлінських рішень на підставі збору та обробки інформації, насамперед даних бухгалтерського обліку [10]. А контроль, за визначенням проф. М. Х. Корецького [3], є впорядкованим і безперервним процесом опрацювання інформації для виявлення відхилень між плановими та іншими величинами, а також аналізу цих відхилень.

Аналізуючи вітчизняні економічні джерела, доходимо висновку, що нерідко автори плутають поняття внутрішній контроль та контролінг, а іноді взагалі не виділяють останній як окрему підсистему управління. Особливо це стосується деяких американських джерел, де контролінг просто прирівнюється до контролю. Так, наприклад, К. Бартоль і Д. Мартін в книзі «Менеджмент» [11] в розділі «Контролінг організації» виділяють такі розділи, як: «Контроль», «Типи контролю» тощо. Тобто чітко дають зрозуміти, що контроль і контролінг – це однорідні поняття,

синоніми. В інших американських підручниках, книжках та словниках, здебільшого взагалі не вживають поняття контролінгу. Найчастіше в них можна побачити визначення таких термінів як контроль і контролер.

Погоджуємося з думкою Х. Вольмута [9], який стверджує, що на практиці поняття контролінгу отождоженється з контролем, хоча лише контролінг означає управління цілим підприємством. Відобразимо в табл. 1 відмінності між контролінгом та внутрішнім контролем (ревізією), отримані нами після опрацювання німецького джерела [0].

Таблиця 1. Порівняння контролінгу та контролю

Контролінг	Контроль (огляд, ревізія)
Працює як за стратегічним, так і за операційним напрямком, орієнтуючись на майбутнє.	Працює спираючись на показники вже минулих періодів.
Керується рамками процесу планування та контролю.	Відбувається на різних рівнях на певний момент часу.
Обслуговує не лише менеджмент компанії, але й інші рівні діяльності підприємства.	Дія лише в межах менеджменту.
Наглядає за розвитком успішності підприємства під час процесу планування та контролю.	Правдивість і дотримання функцій контрольної системи.
Діє в рамках цільових вимог інформаційного забезпечення компанії.	Перевіряє контрольні показники діяльності компанії.
Аналізує показники доходності.	Перевіряє перероблені дані, такі як економічні зміни в підприємстві в цілому.

Аналізуючи праці українських науковців, відмітимо, що багато з них не розмежовують понять контролінг та внутрішній контроль. Більше того, під метою внутрішнього контролю, наприклад проф. М. Т. Білуха [12] визначає раціональ-

не використання засобів та предметів праці й самої праці в підприємницькій діяльності для отримання максимального прибутку. А проф. М. Х. Корецький [3] вважає, що мета контролю є такою ж, як і мета планування, і полягає в завданнях попередження, координації приватних планів, інформуванні та мотивації співробітників. Тоді як метою контролінгу є збільшення вартості підприємства та забезпечення стабільного розвитку компанії за сталого рівня ліквідності.

Завдання фінансово-господарського контролю полягає у перевірці лише однієї сторони діяльності (використання сировини, собівартість тощо) або перевірці всієї господарської діяльності. Тобто основним завданням внутрішнього контролю є виявлення і профілактика рішень у процесі виробництва, які мають причинні зв'язки з випуском неякісної продукції, перевитратами сировини і матеріалів, паливно-енергетичних ресурсів. Предметом контролю є ефективне використання праці, перевірка організації і технологічної підготовки виробництва, планування і ефективність праці, витрачання заробітної плати, використання робочого часу. В більшості випадків фінансово-господарський контроль має функцію перевірки раціональності використання ресурсів компанії, ведення бухгалтерської документації або ж проведення контролю за використанням коштів. Тобто ключовими відмінностями між контролем та контролінгом є перевірка даних першим та прийняттям управлінських рішень другим.

Український вчений Н. Г. Виговська [1] визначає контролінг як синтетичну дисципліну, яка розвивається на основі контролю. Тобто, автор вважає, що контролінг є частиною контролю. Вона визнає різницю між поняттями контроль та контролінг, але не підтримує думки М. С. Пушкаря [13] про те, що поняття контролінгу охоплює значно більшу сферу, ніж контроль. Н. Г. Виговська вважає, що контролінг є складовою частиною контролю, який виконує функцію внутрішнього контролю на підприємстві та визначає економічність роботи його окремих структурних підрозділів. Автор також відзначає, що контроль є заключним етапом управлінської діяльності, що дозволяє зіставити досягнуті результати із запланованими, а тому контролінг є частиною контролю.

Слід зауважити, що визначення Н. Г. Виговської [1] вимагає певного уточнення. А саме, необхідно чітко визначити, що вклала автор в поняття контролінг та контроль. Розглядаючи контроль, варто уточнити, який саме вид останнього описувала Н. Г. Виговська [1] у своїй праці. Так, проф. Г. А. Король [14] зазначає, що фінансовий контроль залежно від суб'єктів його виконання поділяється на: державний, внутріш-

ній на підприємстві та незалежний, проведений аудиторською фірмою. Якщо припустити, що Н. Г. Виговська досліджувала контроль в розрізі держави, то контролінг в цьому випадку буде складовою державного контролю, адже держава контролює діяльність суб'єктів господарювання, зокрема підприємств. Якщо ж розглядати контроль як функцію управління грошовими ресурсами компанії, то такий контроль буде складовою фінансового контролінгу. Ці припущення відобразимо за допомогою рис. 2.

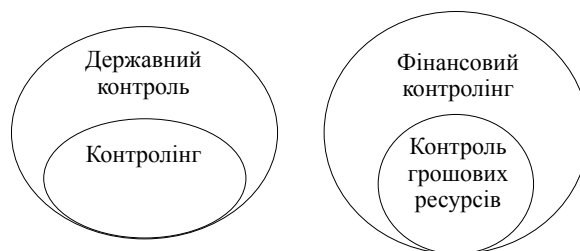

Рис. 2. Поняття контролінг і контроль залежно від виконуваних функцій

Розглядаючи поняття контролю та контролінгу в аспекті фінансової діяльності підприємств, не можемо погодитись з думкою Н. Г. Виговської про те, що контролінг є складовою контролю. Більш того, досліджуючи ці два види фінансово-економічної діяльності саме у функціонуванні підприємства, зауважимо, що внутрішній контроль є складовою контролінгу. Підтвердженням цьому слугують дані з проаналізованих нами німецьких [7, 9], польських [6, 8], англійських джерел [4, 5], з яких випливає, що для проведення ефективного контролінгу, тобто прийняття управлінського рішення, потрібні не лише дані бухгалтерського обліку, а й показники внутрішнього контролю. Отже, стверджуємо, що контролінг є все ж таки ширшим поняттям, ніж контроль.

Зауважимо також, що контролінг займає більшу нішу в фінансовій діяльності підприємства. Тобто інформацію, отриману при проведенні останнього, розподіляють між усіма ланками і відділами підприємства, що дає змогу не лише перевірити здійснення операцій в минулому, а й спрогнозувати усі можливості компанії, враховуючи маркетингові, фінансові, управлінські та інші стратегії керівників.

Управлінський облік та контролінг. Основною відмінністю між цими видами фінансово-економічної діяльності на підприємстві є те, що перший за часовою характеристикою обмежений короткостроковим періодом, тобто фактично збігається з поняттям оперативного контролінгу, а другий – може функціонувати як для досягнення короткострокових, так і довгострокових цілей.

Управлінський облік в широкому розумінні є системою організації, збирання і агрегування даних, спрямованих на вирішення конкретного управлінського завдання. Американський вчений А. Аткинсон визначає управлінський облік (Managerial Accounting) як аналіз і представлення даних про проведення операцій для внутрішнього користувача та, насамперед, для цілей оперативного та стратегічного управління [4]. З визначення бачимо, що інформацію управлінського обліку використовують також для бухгалтерської та податкової звітності. Тобто, А. Аткинсон вважає управлінський облік поняттям, що містить інформацію, використану для будь-якої звітності на підприємстві.

Метою управлінського обліку є оптимізація витрат об'єктів в обліку підприємства і отримання максимального рівня рентабельності або норми прибутку [2]. Метою управлінського обліку є також: мінімізація витрат на виробництво продукції й отримання максимального рівня рентабельності або норм прибутку [3].

Оскільки в англійській літературі термін контролінг немає (воно домінує в німецькомовному просторі), часто вітчизняні науковці перекладають контролінг як управлінський облік. Більше того, розглядаючи визначення, запропоновані проф. С. Ф. Головим та проф. Т. І. Єфименком [2], можна припустити, що за своєю суттю контролінг та управлінський облік – тотожні поняття. На думку вчених, управлінський облік – це внутрішній облік, який ведеться для задоволення потреб в інформуванні керівництва підприємства та його структурних підрозділів [2]. Цю думку поділяє і М. Х. Корецький, який вважає, що управлінський облік є сукупністю методів і процедур, які забезпечують підготовку та надання інформації для планування, контролю та прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління підприємством.

Проте, дослідивши детальніше працю С. Ф. Голова та Т. І. Єфименка, зазначимо, що автори до об'єктів управлінського обліку відносять виробничі ресурси (запаси, обладнання, трудові ресурси) та господарські процеси, а з наданих проф. М. Х. Корецьким характеристик управлінського обліку випливає, що говорячи про діяльність компанії не виробничого напрямку (наприклад, банк, консалтингова компанія тощо), управлінський облік на таких підприємствах не застосовують.

До функцій управлінського обліку належать: інформаційна, комунікаційна, контрольна. Перша забезпечує керівництво всіх рівнів інформацією, необхідною для прийняття швидких (оперативних) управлінських рішень. Друга – забезпечує зв'язок між рівнями управління. Третя – організовує оперативний контроль та оцінку результатів діяльності внутрішніх підрозділів та підприємства в цілому. Враховуючи те, що інформація, отримана під час управлінського обліку, є конфіденційною і надається лише внутрішнім користувачам за призначенням, а також те, що функції управлінського обліку фактично дублюють функції контролінгу, можна припустити, що поняття управлінський облік та контролінг є тотожними. Проте варто звернути увагу на те, що в кожній функції управлінського обліку наявне слово оперативний. Тобто, з цього випливає, що управлінський облік може прирівнюватися хіба що до оперативного контролінгу, але аж ніяк не до усього контролінгу. Більше того, порівнюючи запропоновані різними авторами визначення управлінського обліку, відмітимо, що в більшості з них [2, 3] головною метою управлінського обліку є збільшення прибутку підприємства через управління витратами, тоді коли ціллю контролінгу є збільшення вартості підприємства при збереженні стійкого рівня ліквідності та забезпеченні довгострокового розвитку підприємства. Отже, за допомогою наведених аргументів доводимо, що поняття контролінгу та управлінського обліку не є тотожними.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зазначимо, що, оскільки контролінг є однією з нових підсистем прийняття управлінських рішень, то як і більшість фінансово-економічних дисциплін, його завдання, функції, методи та інструменти часто дублюють такі ж елементи інших видів управлінської діяльності на підприємстві. Більш того, часто інформаційними джерелами контролінгу можуть бути інші системи, зокрема внутрішній контроль та управлінський облік. Саме тому нерідко у вітчизняній літературі ототожнюють ці поняття. Вважаємо, що для уникнення хибних припущень щодо контролінгу, його суті, місця та діяльності підприємства, а також ототожнення з іншими видами фінансово-економічної діяльності компанії, питання такої підсистеми прийняття управлінських рішень потребує подальшого детального дослідження вітчизняними науковцями.

1. Виговська Н. Г. Господарський контроль в соціально орієнтованій економіці: проблеми теорії і методології / Н. Г. Виговська. – Ж. : ЖДТУ, 2006. – 288 с.
2. Голов С. Ф. Фінансовий та управлінський облік / С. Ф. Голов, Т. І. Єфименко // Автоінтерсервіс. – 1996. – С. 498.

3. Корецький М. Х. Управлінський облік: навчальний посібник / М. Х. Корецький. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – С. 249.
4. Atkinson A. A. Management accounting / A. A. Atkinson. – NJ : Prentice Hall, Upper Saddle River, 1997. – 656 p.

5. Klein G. Pitman Publishing Dictionary of Banking / G. Klein. – London, 1994. – 300 p.
6. Kwiatek P. Kontroling marketingowy / P. Kwiatek – Режим доступу: www.swiatmarketingu.pl
7. Schöppner D. Modernes Unternehmenscontrolling (MUC) und Fortschrittliche Interne Revision (FIR), Schwerpunkt Controlling / D. Schöppner. – Deutschland: Hochschule Mittweida, 2004. – Режим доступу: www.htwm.de
8. Wierzbicki K. Kontrola wewnętrzna w podstawowych jednostkach gospodarczych: poradnik organizacyjno – metodyczny / K. Wierzbicki. – Zielona Góra: Unwers, 1996. – P. 56.
9. Vollmuth H. J. Führungsinstrument Controlling / H. J. Vollmuth. – Planegg/ München: WRS, Verl. Wirtschaft, Recht u. Steuern, 1989. – С.23.
10. Башнянин Г. І. Генеза ринкової економіки, навчальний словник-довідник / Г. І. Башнянин, В. С. Іфтемчук – Л.: «Маннолія плюс», 2004. – 687 с.
11. Bartol K. M., Martin, D. C. Management / K. M. Bartol, D. C. Martin. – Div: McGraw Hill College, 1991. – 890 p.
12. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю та аудиту: підручник / М. Т. Білуха. – К.: Манускрипт, 1996. – 320 с. – С. 11–21.
13. Пушкарь М. С. Бухгалтерский учет в системе управления / М. С. Пушкарь. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 176 с.
14. Король Г. А. Финансовый контроль: учет, проверка, анализ / Г. А. Король, Р. Б. Сокольская, В. Д. Зеликман – Д.: Наука и образование, 2004. – 192 с.

O. V. Melih

THE DIFFERENCE OF CONTROLLING IS FROM OTHER SUBSYSTEMS OF MAKING ADMINISTRATIVE DECISIONS ON ENTERPRISE

The article considers the particularities of the interpretation of controlling and other types of financial business operations; main components analysis of these financial operation types and proof of the difference among controlling, managerial accounting and control.

УДК 336.225.1: 336.02

Піщанська В. В.

ВПЛИВ ВІДМИВАННЯ БРУДНИХ ГРОШЕЙ НА НАЦІОНАЛЬНУ ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено вплив відмивання брудних грошей на фінансову безпеку України. Виявлено особливості перебігу процесів легалізації в Україні на кожному з трьох етапів: розміщення, накручування та інтеграції. Проаналізовано існуюче антилегалізаційне законодавство. Визначені негативні наслідки відмивання грошей щодо кожної складової фінансової безпеки: ефективності фіскальної та монетарної політики, бюджетної та валютної безпеки, економічної безпеки банків та інших установ.

Економічна безпека є одним з основних чинників сучасного суспільства. Історично та методологічно склалося, що рівень економічної безпеки здебільшого оцінюють на основі індикаторів енергетичної та фінансової безпеки, зіставляючи при цьому реалізацію національних інтересів із загрозами, зокрема – з тінізацією економіки, фінансовий аспект якої реалізується у процесах відмивання доходів протиправного походження.

Фінансова безпека держави – це захищеність інтересів суб'єктів національної економіки у фінансовій сфері, або такий стан бюджетної, подат-

кової та кредитно-грошової системи, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань [1].

Сьогодні досягнення стану ефективної фінансової безпеки унеможливується відсутністю адекватної державної політики. В Концепції національної безпеки України, ухваленій в 1997 р., недостатню увагу приділено економічній безпеці в цілому, а щодо фінансової безпеки, то не визна-